

Kohtaamisia – vapaaehtoiset tukemassa suomenoppimista

Kirsi Leskinen

Erityisesti kuluneen vuoden aikana vapaaehtoiset ovat aktivoituneet tukemaan maahanmuuttajia suomen kielen oppimisessa. Suomessa kieltenoppiminen on kuitenkin perinteisesti tapahtunut luokkahuoneissa ammattiopettajien johdolla. Millaisessa oppimisen maailmassa siis liikutaan, kun kielenoppimista tuetaan vapaaehtoistyönä? Ja onko kyse pelkästään kielenoppimisesta? Lähdin tutustumaan Jyväskylässä sijaitsevan Monikulttuurikeskus Glorian suomen kielen ryhmään syksyllä 2015 ja päädyin tekemään aiheesta maisterintutkielmani.

Monikulttuurikeskus Glorian suomen ryhmässä vapaaehtoiset tarjoavat tukea suomen kielen oppimiseen maahanmuuttajille. Kaikki ovat kieliryhmään tervetulleita, ja joukossa on niin vapaaehtoisten kuin kävijöidenkin osalta osallistujia hyvin monenlaisista taustoista. Ryhmä pyörii käytännössä kokonaan vapaaehtoisten voimin ja organisoimana, ja oma näkökulmani aiheeseen olikin kahdeksan kieliryhmässä käyvän vapaaehtoisen. Järjestin kaksi neljän hengen ryhmäkeskustelua, joissa aiheetta pohdittiin, ja lisäksi haastattelin neljää vapaaehtoista keskustelujen jälkeen. Minua kiinnosti, millaiseksi suomen kielen ryhmän luonne ja vapaaehtoisen rooli siinä hahmottuvat heidän itsensä näkökulmasta. Lisäksi tarkastelin vapaaehtoisten käsityksiä kielenoppimisesta.

Suomessa maahanmuuttajien kielenoppimisen tukeminen vapaaehtoistyönä on varsin uusi ilmiö, ja se näyttää lähteneen liikkeelle paikallisesta tarpeesta ja suomalaisten

halusta auttaa. Toisaalta ilmiö on tiedostettu myös politiikan tasolla, sillä esimerkiksi kotouttamislaissa (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010) korostetaan monialaista yhteistyötä ja järjestöjen mukaan ottamista muun muassa kuntien kotoutumisohjelmiin. Järjestöissä ja kolmannella sektorilla yleisesti on mahdollisuus tehdä sellaista ainutlaatuista kotouttamistyötä, joka ei viranomaiselle olisi mahdollista. Hyvä esimerkki on Espoossa toiminut äiti-lapsi-kerho, jossa on opittu suomen kieltä ja tutustuttu suomalaiseen yhteiskuntaan yhteisen tekemisen, kuten leipomisen, kautta (Intke-Hernandez 2015).

Kotoutumista edistävälle vapaaehtoistyölle vaikuttaa siis olevan yhteiskunnallista tarvetta ja tilausta. Tutkielmani tulosten mukaan Glorian suomen ryhmällä on sen lisäksi myös vapaaehtoisille itselleen suuri merkitys. Kieliryhmässä vapaaehtoiset ovat saaneet kohdata ihmisiä eri puolilta maailmaa ja oppia asioita uusista kulttuureista, kulttuurieroista ja itsestään. Eläkeikäisille vapaaehtoisille suomen ryhmä on myös tarjonnut hauskaa ja hyödyllistä tekemistä. Vapaaehtoistyön henkeen kuuluu myönteisyys (Marjovuo 2014), ja myös kielenoppimisen tukeminen vapaaehtoistyönä vaikuttaa toiminnalta, joka tuottaa iloa ja hyötyä monelle osapuolelle. Näyttääkin ilmeiseltä, että Glorian suomen ryhmän toiminta edistää kotoutumista kaksisuuntaisesti. Kaksisuuntaisella kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajan lisäksi myös vastaanottava yhteiskunta ja sen jäsenet kotoutuvat uuteen, monikulttuurisempaan tilanteeseen.

Ovatko vapaaehtoiset opettajia?

Mistä vapaaehtoisessa kielenoppimisen tukemisessa sitten oikeastaan on kyse? Vapaaehtoiselle kielenoppimisen tukemiselle ei toistaiseksi ole yhteisiä suuntaviivoja, ja Monikulttuurikeskus Gloriassa toiminta näyttäisi muovautuneen tilanteen ja vapaaehtoisten lähtökohtien mukaan. Tutkimukseeni osallistuneiden vapaaehtoistenkin käsitykset kieliryhmätoiminnan luonteesta vaihtelivat. Eräs esimerkiksi näki toiminnan *vieraan kielen opetuksiksi*, siinä missä toinen piti sitä ensisijaisesti *vapaaehtoistyönä* ja sanoi välttävänsä opettamisesta puhumista kertoessaan toiminnasta ulkopuolisille.

Myös vapaaehtoisen rooliin oli aineistossani useita ulottuvuuksia, ja keskusteluissa esiin nousivat seuraavat: opettaja, ohjaaja, oppija, auttaja, keskustelukumppani ja esimerkki suomalaisesta. Haastatteluissa olin kirjoittanut eri ulottuvuudet erillisille paperilapuille ja pyysin osallistujia asettamaan laput vapaaehtoista kuvaavan pelinappulan ympärille parhaaksi katsomallaan tavalla. Eräs asetti opettaja-lapun pelinappulan alle ja kertoi roolin olevan *"hirveen korostunu"*. Toinen taas asetti kyseisen opettaja-lapun kaikista

kauimmaiseksi vapaaehtoista kuvaavasta pelinappulasta ja perusteli aihetta seuraavasti: *"Mul ei oo opettajankoulutusta, mä koen jotenki, et mä en saa käyttää itestäni sanaa opettaja, et sit mä oon ohjaaja, vapaaehtoistyöntekijä tai vapaaehtoinen tai jotain muuta sellasta."*

Vapaaehtoisten yhteinen näkemys vaikutti kuitenkin olevan se, että toiminta tukee tai täydentää muodollista koulutusta eikä korvaa sitä. Käytännössä se tarkoitti esimerkiksi, että osa Glorian suomen ryhmän kävijöistä odotti pääsyä kielikursseille. Vapaaehtoistyön näkökulmasta taas osallistujat tuntuivat jakavan käsityksen siitä, että kieliryhmätoiminta ei saa tuntua työltä. Vapaaehtoistyön olemukseen kuuluu tietty erillisuus työelämän maailmasta (Marjovuori 2014).

Miten vapaaehtoiset toimivat kieliryhmässä?

Edellisestä huolimatta vapaaehtoisten puheessa esiin tulleissa kieliryhmän toimintatavoissa oli paljon piirteitä muodollisesta koulutuksesta ja koulun vieraiden kielten oppitunneilta. Yksi vapaaehtoinen muun muassa kertoi käyneensä erään kävijän kanssa kaikki sijamuodot läpi, ja oppimateriaaleilla tuntui yleisesti ottaen olevan tärkeä rooli. Myös vapaaehtoisten käsityksissä kieltenoppimisesta kaikuivat usein vieraiden kielten opetuksen perinteet, sillä rakenteen ja kielioopin opettaminen ja opettelu korostuivat. Se tuntuu hyvin luonnolliselta, sillä vapaaehtoisten omat kokemukset kielten oppimisesta ovat lähinnä juuri vieraiden kielten oppitunneilta. Toisaalta kulttuurimmekin kantaa ehkä oletusta siitä, että kieltä oppii parhaiten koulusta tutuilla tavoilla ja kirjoista (ks. Aro 2009: 142–144).

Oppikirjat olivatkin yksi yksittäinen asia, joka tutkimuksen vapaaehtoisten puheessa toistui monessa yhteydessä. Oppikirjat toimivat oppimisen ja opettamisen välineenä, mutta myös esimerkiksi perusteena opiskella tiettyjä asioita ja vapaaehtoisen omana resurssina. Koska vapaaehtoisilla ei yleensä ole kielenoppimisen tukemiseen liittyvää koulutusta tai kokemusta, tuntuu varsin luontevalta, että oppikirjasta haetaan tukea toimintaan. Tarvitsisiko tuen kuitenkin olla juuri valmista oppimateriaalia? Oppikirjoihin luottaminen on yksi seikka, joka luo toimintaan koulumaisuutta. Onko se tarkoitus?

Mihin suuntaan kehitysaskelaita?

Pohjois-Amerikassa vapaaehtoistyönä järjestettävällä englanninkielen opetuksella ja lukutaidon tukemisella on pitkät perinteet, osittain pelkästään yhteiskunnan

rakenteesta johtuen. Vapaaehtoiset toimivat hyvin erilaisissa rooleissa, ja osa tekee käytännössä samanlaista työtä kuin ammattiopettajat. Vapaaehtoisten perehdytys ja koulutus on nähty tärkeäksi, ja siihen on kehitetty monenlaisia malleja. Paine vapaaehtoisten tekemän työn laadukkuuteen on kuitenkin yhteiskunnallisella tasolla erilainen kuin Suomessa. (Ks. Henrichsen 2010.)

Millaista vapaaehtoisille tarjotun tuen ja perehdytyksen sitten pitäisi olla täällä meillä? Nähdäkseni tuen ja perehdytyksen laatu vaikuttavat paljon siihen, millaista itse toiminta on. Toki ensin pitäisi määritellä, millaisesta toiminnasta itse asiassa on kyse. Onko vapaaehtoisten tarkoitus toimia ammattiopettajien tavoin, mutta ilman korkeakoulutusta ja vähillä resursseilla? Vai voisiko tavoitteena olla kaksisuuntainen kotoutuminen, jonka keskiössä on vapaaehtoisen ja maahanmuuttajan kohtaaminen, molemminpuolinen oppiminen ja osallisuuden tukeminen? Voisiko kieltä oppia vapaaehtoistoiminnan kontekstissa yhdessä tekemisen kautta? Millaista perehdytystä ja tukea siihen tarvittaisiin?

Monikulttuurikeskus Gloriassa toimintatapoja on kehitetty paljon viime syksystä, jolloin keräsin aineistoni maisterintutkielmaa varten. Kevätpuolella esimerkiksi otettiin käyttöön Toisto-menetelmä (ks. Huilla ym. 2016) vasta-alkajien kanssa, ja vapaaehtoiset alkoivat kokoontua keskenään säännöllisesti pohtimaan ajankohtaisia ja kieliryhmässä esiin tulleita aiheita. Jos vapaaehtois pohjainen toiminta vakiintuu osaksi kotouttamisen kenttää, täytyy kehittämistyötä mielestäni tehdä yhteiskunnallisesti laajemminkin tasolla. Jos tuodaan rohkeasti yhteen vapaaehtoisten innostus ja elämäkokemus, maahanmuuttajien kulttuurinen pääoma ja kielenoppimisen ammattilaisten tietotaito, mitkä ovatkaan vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudet?

Kirjoittaja on juuri valmistunut äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaksi ja suomi toisena kielenä -opettajaksi Jyväskylän yliopistosta.

Lähteet

Aro, Mari 2009: *Speakers and doers. Polyphony and agency in children's beliefs about language learning*. Jyväskylä Studies in Humanities 116. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Huilla, Saara, Möttönen, Tapani & Alholm, Maria 2016: Ensiapua akuuttiin kielentarpeeseen: Toisto-metodi vastaanottokeskusten suomen opetuksessa. *Kieli*,

koulutus ja yhteiskunta 10.6.2016.
<http://www.kieliverkosto.fi/article/ensiapua-akuuttiin-kielentarpeeseen-toisto-metodi-vastaanottokeskusten-suomen-opetuksessa/>

Intke-Hernandez, Minna 2015: Stay-at-home mothers learning Finnish. Teoksessa James Simpson & Anne Whiteside (toim.), *Adult language education and migration. Challenging agendas in policy and practice* s. 119–127. London: Routledge.

L 30.12.2010/1386. *Laki kotoutumisen edistämisestä*. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 4.6.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kotoutumisen%20edist%C3%A4misest%C3%A4>

Leskinen, Kirsi 2016: *Vapaaehtoiset suomen kielen oppimista tukemassa*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. Viitattu 8.8.2016.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201606303406>

Marjovuori, Ari 2014: *Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.